

A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDMÍVELÉSÜGYI MINISZTERIUM KIADÁSA

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: BR. PRÓNAY GYÖRGY DR.
HELYETTES ELNÖK: TÓTH JENŐ DR.

TAGOK:

BUDAY BARNA SZTANKOVICS JÁNOS
NÉMETH JENŐ WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. 202.

26. FÜZET

ŐSZI GYÜMÖLCSFAÜLTETÉS

ÍRTA:

HORN JÁNOS
M. KIR. KERTÉSZETI FELÜGYELŐ

OLVASD EL, ÓRIZD MEG ÉS GYŰJTSD KÖNYVTÁRBA!

Eddig megjelent füzetek:

1. *Dr. Hutýra Ferenc* :
A védőoltásokról.
2. *Székács Elemér* :
Gyakori hibák a tavaszi talaj-,
vetési- és növényápolási munkák-
nál.
3. *Dr. Plósz Béla* :
Tudnivalók a lótenyésztés köréből.
4. *Dr. Wellmann Oszkár* :
Az újszülött állatok gondozása.
5. *Dr. Aujeszky Aladár* :
A veszettség ellen való védekezés.
6. *Gyárfás József* :
A nyári talajművelésről.
7. *Pavlicsek Adorján* :
A tejelés ellenőrzésének tapasztalatai és eredményei.
8. *Kadocsa Gyula* :
Védekezés az állati kártevők ellen
aratás után.
9. *Horn János* :
A gyümölcsfeldolgozásról.
10. *Székács Elemér* :
Az őszi vetési munkák előkészü-
letei és végrehajtása.
11. *Őcsanádi Nagy Géza* :
Mit jövedelmez a méhészkedés ?
12. *Bakoss László* :
A tojáshozam fokozása.
13. *vitéz Dr. Bittera Miklós* :
Gyökér- és gumósnövények be-
takarítása.
14. *Dr. Hutýra Ferenc* :
A háziállatok tuberkulózisáról.
15. *Bíró János* :
Telepítsünk füveskerteket !
16. *Pettenkoffer Sándor* :
A szüret.
17. *Dr. Wellmann Oszkár* :
A borjú és a növendékmarha
felnevelése.
18. *Dr. Bodnár János* :
Vetőmagésávázószeres és gyakor-
lati alkalmazásuk.
19. *Warga Kálmán* :
Rovarirtó hasznos madaraink
s azok védelme.
20. *Mahács Mátyás* :
A téli gyümölcs értékesítése.
21. *Dr. Zaitschek Artur* :
A takarmányhiány enyhítésének
módjairól.
22. *Héjjas Endre* :
A méhek jó telelésének feltételei.
23. *Gerő Zoltán* :
Szüret utáni teendők a szőlőben.
24. *Dr. Rege Károly* :
A mezőgazdasági termények érté-
kesítése.
25. *Göllner János* :
A gépek jelentősége a mezőgazda-
ságban.

Őszi gyümölcsfaültetés.

Írta: **Horn János** m. kir. kertészeti felügyelő.

A gyümölcstermesztés legfontosabb, szinte alapvető munkáját, a fa elültetését mindig lelkiismeretes pontossággal kell elvégezni. A rosszul végrehajtott ültetésnek eredménye a csak évek múltán magához jövő, sokáig csenevész, gyengén növekedő, sok esetben idő előtt elpusztuló fa lesz még abban az esetben is, ha az elültetett fa egyébként minden tekintetben megfelelt volna.

A gyümölcsfák elültetésének az ideje a rendszeres nedvkeringés szünetelése alatt, tehát ősztől tavaszig van, de kivételes esetekben nyáron is ültethetünk. Az ültetés idejét a talaj, éghajlat, fekvés és az elültetendő gyümölcsnem határozza meg. Erőteljes fák, edzett természetű gyümölcsnemek különösen lazább, valamint közepkötöttségű talajokon és a szőlő égőve alatt őszei ültetendők. Tél elején csak edzett gyümölcsnemeket ültetünk akkor, ha a föld még nem fagyos, nem sáros és a hőmérséklet legalább 6 C-fokon van. Zord, nagyon hideg telű vidéken, áradásos, nyirkos, hideg, nagyon kötött, sáros talajokon, nyirkos völgyekben és ott, ahol az elültetett s még be nem gyökeresedett, ellenállásra képtelen fákat kártékony rovarok támadhatják meg, csak tavasszal ültessünk.

Bár nálunk a tavaszi ültetés sokkal elterjedtebb mint az őszi ültetés, mégis, ahol az őszi ültetés keresztülvihető, jobb ezt alkalmazni különösen akkor, ha az ültetést korán elvégezhetjük és utána még legalább két hétig szép, melegebb időjárás várható.

Az őszi gyümölcsfaültetésnek a tavaszi ültetéssel szemben az a nagy előnye van, hogy az elültetett fa gyökerein levő sebek, metszési lapok még az erős fagy beállta előtt hegszövetet, kalluszt képeznek úgy, hogy a február hónapban már lassan meginduló nedvkeringés, a gyökérbőképződés következtében, a fa megeredését már biztosítja. Az ősztől tavaszig leesett nagyobb mennyiségű csapadék az ültetési gödör megbolygatott földjének gyorsabb és tökéletesebb sülyedését mozdítja elő, a földet a gyökérzethez jobban odanyomja, a gyökerek között megmaradt üres helyeket kitölti. Az így összeállóvá lett földet a tél fagya ismét fellazíthatja úgy, hogy a talaj nem lesz olyan összenyomott, szalonnás, mint a tavaszi olvadások után felszikkadó talajba történő tavaszi ültetésnél tapasztaljuk.

A fák gyökérzete az őszi ültetésnél sokkal kevesebbet szenved a kiszáradás miatt, mint a tavaszinál. A nedvkeringés tavaszi megindulása idejében még nyirkos talaj, az ősszel elültetett fa tavaszi megöntözésének költséges munkáját is feleslegessé teszi. Vásárlás esetén ősszel mindig biztosabban és előbb megkaphatjuk a kívánt fajtát, nagyobb a faiskolák választéka mint tavasszal. Végül a fák rügyei korán, már február végén megduzzadnak s így a csak ezután következő ültetés munkájánál sokkal nagyobb mértékben ki vannak téve a letördelésnek, lehorzsolásnak mint ősszel, amikor a teljes nyugalmi idő következtében a rügyek még kicsinyek, erősen állanak, a fához jól odasímulnak. Az ősszel elültetett fák a szárazságtól egyáltalában nem szenvednek, úgyannyira, hogy őszi ültetésnél a fák különleges erős megöntözése „beiszapolása“ is minden további nélkül elmaradhat. Mindezen előnyöknél fogva, valamint azért is, mert ősszel mindig kevesebb munkánk van mint tavasszal, gyümölcsfáink ültetését mindig ősszel végezzük. Ha ezt akkor nem tehetjük, mindig az ehhez legközelebb eső alkalmas időt kell erre felhasználni. Minél előbb következik be ez az idő, annál nagyobb eredményeket érhetünk el.

Az őszi ültetést már októberben elkezdhetjük. Ebben az időben a levelüket még le nem hullatott fákat is minden károsodás nélkül kiáshatjuk, ha megelőzően a még rajtuk levő leveleket — kezünket rajtuk végighúzva — lesodorjuk, vagy a leveleket egyenkint úgy vágjuk le, hogy azok nyele a rügyek mellett megmaradjon. Ez utóbbi esetben a rügyeket a megmaradó levélszárral jobban megvédjük és nem is gyengítjük a rügyet. Bármikor ültetünk, az ültetést lehetőleg mindig szélcsendes, inkább borult, mint napos időben végezzük. Természetes, hogy kötött, agyagtalajokon akkor, amidőn a föld sáros, ültetni nem szabad.

A talaj megfelelő előkészítése annál nagyobb befolyással van a fák későbbi fejlődésére, minél rosszabb minőségű a talaj. A talaj teljes megforgatását, rigolozását csak kisebb területeken végezzük. Nagyobb gyümölcsösök telepítésénél a talajt rendszeren altalajekével forgatjuk meg 40—50 cm. mélységre, vagy az ilyen célra árusított robbantó anyaggal lazítjuk meg, vagy minden munkálat nélkül a fák részére egyszerűen nagyobb gödröket készítünk. Minél rosszabb a talaj, annál nagyobb gödröt kell a fa részére készíteni. Megforgatott talajban azonban elegendő, ha a gödröt csak oly mélyre készítjük, hogy bennük a fa gyökérzete anélkül, hogy a gödör széleit érintené, könnyen elfér.

Közönséges viszonyok között, őszi ültetések céljára előnyös, ha a gödröket már nyár utóján elkészítjük. Így a gödör földje jobban megérhet, alaposabban feltáródik. A gödröt úgy ássuk, hogy a talaj termőrétegét, tehát a felső jobb, sötétebb színű földet a gödörtől jobbra külön

tesszük, míg a talaj mélyebb rétegét, tehát a soványabb, éretlenebb, rendszeren világosabb színű földet balra helyezzük el egy-egy halomba. A gödör fenekét képező földet amilyen mélyen csak lehet, mindig darabosan kell felásni.

Rendszeren 1 m. széles és 60—80 cm. mély gödröt ásunk. A gödör mélysége mindig az altalaj minőségétől függ. Köves, murvás, sziklás altalajban, ha a felső termőtalaj nem elegendő mély, sekélyebb gödröket ásunk, de ezeket szélesebbre készítjük. Ott, ahol fa már állott, szélesebb és amennyire lehet, mélyebb gödröt kell ásni, a gyökérmaradványokat pedig mindig el kell távolítani. Sziklás altalajban igyekezzünk a sziklát erre alkalmas gyutacsok segítségével, robbantás révén szétrepeszteni. Így a fejlődő fa gyökérszete a szikla repedéseiben mélyre gyökerezhet s a szikla káros jelenlétét nem érzi meg.

A gödör alakja teljesen közömbös, mégis a szegletes gödrök előnyösebbek, mert könnyebben áshatók s ugyanolyan, átmérőjű szegletes gödörrel nagyobb mennyiségű földet mozgathatunk meg, mint a köralakúval. A gödör alakját csak a nagyon meredek lejtőkön változtatjuk meg ovális alakúra, hogy ne kelljen nagyon mély beásást és nagy feltöltést készíteni. Lejtős területen ásott gödrök rézsűjét 45 fokú természetes esésűvé tesszük, hogy a föld még felfagyás esetén se csússzon le. A rendszeren nyirkosabb jellegű talajoknál helyesebb, ha a fákat nem gödörbe ültetjük, hanem a talaj felszínére összehúzott halmokra vagy az u. n. „bogárhátakra“. Előnye ennek az, hogy addig, míg a fák teljes begyökeresedése és ennek következtében erőteljesebb növekedése megindul, addig a gyökérszete még a halom szárazabb jellegű talajában van. Később, ha a fa már megerősödött s gyökérszete már a nyirkosabb talajrészbe hatol, ez a fának kárára már nem szolgál abban az esetben, ha a talajnak a rendszeren nagyobb nyirkossága egyébként a fának még megfelel.

Ültetés előtt az erősebben megsérült, vastagabb gyökereket éles késsel a sérült hely felett levágjuk úgy, hogy a vágás helye mindig a lehető legkisebb keresztmetszetet adja. Az így nyert metszési lap mindig fehér színt mutasson, ha az nem ilyen, akkor a gyökereket oly rövidre vágjuk, míg a gyökér egészséges, fehérszínű metszési lapot mutat. A gyökérszete megnyesése után célszerű a gyökérszete agyag, marhatrágya és vízből készült pépbe mártani. Ezzel a gyökerek kiszáradását elkerüljük s így a fa megeredését biztosítjuk.

Az ültetésnél a talaj ülepedésére rendszeren nagyságú gödörnél laza talajon 10, kötött talajon 15 százalék süllyedést kell számítani. Fontos ez azért, mert a fának, ha a föld felszínénél lettek beoltva, mindig csak

az oltás helyéig, egyébként pedig az előző hely mélységéig, tehát csak a gyökérnyakig szabad a földbe kerülni. Inkább ültessük a fákat valamivel magasabban mint mélyebben, mert a kissé mély ültetés a fát elfojtja, növekedését gátolja, terméketlenné teszi, sőt sok esetben hosszas sínylődés után pusztulását is okozza. A fának kellő mélységre való ültetését azzal segítjük elő, ha az ültetés alkalmával a helyes magasságban egy egyenes lécet fektetünk a gödrön keresztül.

Maga az ültetés úgy történik, hogy a gödörből kiásott jobb földből a gödör fenekére egy halmot húzunk, ennek a tetejére állítjuk a fát úgy, hogy gyökérzete minden irányban szétterülve, természetesen feküdjék a földön. Ezután ugyancsak a jó földből porhanyós földet dobunk a gyökerekre s azt esetleg kézzel, vagy a fa rázogatóásával a gyökérzet közé igyekszünk belevinni. Ha a gyökereket így teljesen befedtük földdel, azt a gödör szélétől kezdődően alaposan megtapossuk s a gödröt a még kint levő földdel teljesen behúzzuk. Ekkor a fa gyökérnyakának, illetve az oltási helynek a föld színénél 4—10 cm.-rel magasabban kell állania. Őszi ültetésnél a fák megöntözése elmarad. Ha silányabb talajba ültetünk, akkor a földdel teljesen letakart gyökérzet fölé egy réteg teljesen elkorhadt istállótrágyát terítünk, vagy a gödör jobb földjét komposzt-földdel keverjük össze s ezzel fedjük be a gyökereket. Az ültetésnél alkalmazott istállótrágyázásnál ügyelni kell arra, hogy a gyökereket a trágya ne közvetlenül érje, mert a gyökerek attól könnyen penészbetegséget kapnak.

A gödörnek földdel való teljes behúzása után a még fennmaradt felesleges földet, vagy ilyenek híján a környékről összehúzott földet a fa töve körül halom alakban összehúzzuk, hogy így erősebb fagy esetén a fa gyökérzete védve legyen.

Ha olyan fákat kell ültetnünk, amelyeknek csak kevés és vastag gyökere van, akkor ezeket célszerű iszapos homokkal vagy nyirkos mohával körülvéve elültetni, hogy így állandóan nyirkosabb anyagban lévén, gyökérképződésük előbb s könnyebben beálljon. Nem indokolatlan az a felfogás, hogy a fákat úgy kell új helyükre elültetni, hogy a törzs minden oldala ismét azon égtáj felé nézzen, amely felé az a nevelés- vagy előző helyén nézett. E célból a fa törzsének dél felé néző részét még a kiszedés előtt festékekkel meg kell jelölni. Őszi ültetésnél a fa koronáját nem nyessük vissza, ezt a munkát feltétlenül tavaszra hagyjuk, hogy a fának tavaszig be nem forradó sok sebe be ne száradhasson, amelyeken keresztül a gombabetegségeknek és rovarellenségeknek szabad utat nyitnánk.

Az új ültetésű fát, ha annak törzse olyan vékony, hogy a koronát

nem tudja egyenesen tartani, meg kell karózni. Ha azonban a fatörzs elegendő erős, minden tekintetben helyesebb a fákat nem karózni, mert így a telepítés olcsóbb és a fák sem szokják meg a karóra való támaszkodást. Ha a fát karózzuk, akkor ezt a munkát rendesen kell elvégeznünk, mert különben nemcsak felesleges kiadásokat okozunk, hanem a helytelenül alkalmazott karóval a fa kérgét össze-vissza sértjük. Indokolatlan a karózásnak az a sajnos, sok helyen látott módja, hogy a megkarózandó fa tartja a karót s a karó a fát ferdén lehúzza, azt össze-vissza sérti. Szeles fekvésekben, utak mellett, meredek lejtőkön, valamint könnyű, homoktalajokon a fák megkarózása legtöbbször elkerülhetetlen.

A karók erősebb fenyővégből, esetleg hasított tölgy- vagy ákácából legyenek. Minden esetben a síma, héj nélküli és egyenes karó a legjobb. Felső végét ferdére vágjuk, alsó végét pedig hegyesre faragjuk. Hogy a szükséges hat év használati időtartamot kibírja, a karónak földbe kerülő részét és ezenfelül még 25 cm-nyi részt szenesítéssel, karbolineummal, 5%-os rézgálicoldattal, vagy klórcinkkel impregnáljuk. A karót leghelyesebb még a fa ültetése előtt a gödör fenekébe verni. A fát ilyenkor mindig a karó északra néző oldala mellé helyezzük, hogy a fa törzsét a karó a téli nap sugaraitól állandóan eltakarja és így a fagy, illetőleg a nap sugarak okozta kéregbetegségektől megvédje. Újonnan ültetett fákat nem szabad azonnal a karóhoz odakötni, mert így a föld süllyedése következtében a karóhoz kötött fát mintegy felakasztjuk. Ilyen fákat egy egészen lazán alkalmazott, ideiglenes kötéssel erősítjük oda a karóhoz úgy, hogy a fa ne hajladozzon, de azért a földdel együtt süllyedhessen s csak a teljes süllyedés után alkalmazzuk a rendes kötést. Ha a karókat lopják, akkor annak földbe kerülő végére keresztbe, mintegy 30—40 cm. hosszú léceket szegezünk, hogy a karó kihúzását lehetetlenné tegyük. A karónak nem szabad a fa koronájába érni, hanem a legalsó ág alatt mintegy 5 cm.-re kell végződnie, hogy dörzsölés folytán a koronaágak héját fel ne sértse. Kötöző anyagul szalagot, fűz vesszőt, kókusz kötelet alkalmazunk. Szalmakötél nem jó, mert nem tartós és a káros rovarok tanyájául szolgál, de spárgát, drótot sem szabad használni, mert ezek a fa kérgét felsértik, bevágják. Úgy a karózást, mint a kötözést évente többször is át kell vizsgálni és a tapasztalt hiányokon, a kötelék bevágásán, elszakadásán javítanunk kell.

Ha utak mellé ültetünk gyümölcsfát, legjobb a fát az utat szegélyező árok külső peremére ültetni. Utak mellé csak két méter magas törzssel bíró, magasra törekvő, koronát nevelő fákat ültessünk. Ilyen célra megfelelő az almák közül a Bohn-alma, kasseli ranet, landsbergi ranet, téli arany pármén, téli fehér tafota; a körték közül pedig a jó

szürke, a stuttgarti kecskeőr, papkörte, Serres Olivér és a Motte vadóka, továbbá a cseresznyék, meggyek, szilvák és a nemes berkenyefa.

Gyümölcsösökben sorokba, négyzetes vagy hármass kötésben ültetjük a fákat. Az ültetési távolság almástermésű gyümölcsfáknál 10—12 m., cseresznyénél, diónál 15—20 m., szilvánál, kajszibaracknál 5—8 m., őszibaracknál 4—5 m. Az ültetés távolságát a fekvés, talaj és a fajta hajtóképessége határozza meg. A termés mennyiségét nem a sok fa, hanem a fáknak egymástól való távolsága határozza meg. Minden fának ugyanis mindig meg kell adni azt a távolságot, amelyet az majd teljes kifejlődése idejében kíván, ellenkező esetben a szomszédos fa árnyéka, az ágak egymásba növése és a levegő hiánya miatt a fák felkopaszodnak, a rovarrellenségek, gombabetegségek nagyon elszaporodnak, a fák terméketlenek lesznek, sőt idő előtt kipusztulnak.

Házi kertekbe mindenféle időszakban érő, sokféle gyümölcsöt ültessünk, hogy így a ház szükségletét egész éven át megkaphassuk. Gyümölcsösökbe azonban, ahol eladásra szánt tömeges termesztésről van szó, mindig csak néhány, 3—4-féle fajtát ültessünk, mert megfelelő áron s könnyen csak így adhatjuk el a gyümölcsöt a nagyban vásárló kereskedőknek. Csak egy-két fajtát azonban megint nem tanácsos ültetni, mert ebben az esetben az idegen beporzást kívánó gyümölcsfák termésének a mennyisége szenved kárt. Az utolsó négy évtized megállapításai szerint ugyanis a saját porától megtermékenyített gyümölcsfavirág gyümölcsöt egyáltalában nem, vagy csak nagyon keveset terem.

Végül nagyon ajánlom a termelőknek, hogy az ősszel elültetett kényesebb gyümölcsfákat, mint pl. a barack- és körtefákat, elültetés után sűrűbb mésztejjel kenjék be. Ez nagy fagy esetén, vagy különösen zord éghajlat alatt a téli fagyfoltokat, részleges kéregelhalást okozó káros behatástól megóvjá az ellenállóképességéből veszített, új ültetésű, tehát szinte beteg állapotban lévő fát. Ide tartozik még az a tanácsom is, hogy faszükségletünket mindig csak rendes, megbízható faiskolából szerezzük be, azokat piaci árusoktól sohase vegyük. Ez utóbbiak fája ugyanis sokszor heteken át piacról-piacra hordva, már kiszáradt állapotban van, sokszor egyenesen vad fát adnak el nemes fajta helyett, vagy hitvány fajtákat adnak el az épen keresett nemes fajta helyett. Megteszik ezt annál is inkább, mert felelősségre vonásuk szinte lehetetlen.

Ha az előbb említetteket megszívleljük, azokat a gyümölcsfák ültetésénél figyelembe vesszük, akkor a gyümölcsfa ültetése haszonnal fog járni. Célt érünk vele úgy, hogy nemcsak magunk nyerünk, hanem csonka hazánk egészséges közgazdasági fejlődésének is nagy szolgálatot teszünk.